ISSN 2410-0897 (Print)
ISSN 3041-1289 (Online)

УДК 378:373.2.011.3-051:37.01
DOI: 10.31376/2410-0897-2025-3-59-118-129

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В ПРОЦЕСІ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ У ВІТЧИЗНЯНІЙ І ЗАРУБІЖНІЙ ТЕОРІЇ

Данильченко Ірина Григорівна
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної педагогіки і психології
Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка
e-mail: irinadanulchenko1@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-5406-7062

Чжан Фей
аспірант спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)
Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка
e-mail: 1191984995@qq.com

У статті висвітлено теоретичні аспекти формування професійної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в процесі практичної підготовки. Здійснено аналіз публікацій науковців України та Китаю щодо понять «компетентність», «професійна компетентність», «професійна компетентність майбутнього вихователя» та їх складників. На основі аналізу наукових розвідок запропоновано власне визначення дефініції «професійна компетентність майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти». Виокремлено складники професійної компетентності майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти: особистісно-мотиваційний, змістовий та операційно-діяльнісний, розкрито їх зміст. З'ясовано, що важливу роль у процесі формування професійної компетентності в майбутніх вихователів ЗВО відіграє практична підготовка, оскільки є підґрунтям для успішної адаптації молодого фахівця до умов реальної педагогічної діяльності в закладі дошкільної освіти.

Ключові слова: *компетентність, професійна компетентність, професійна компетентність вихователя, професійна компетентність майбутніх вихователів, складники професійної компетентності майбутнього вихователя, практична підготовка, практика.*

Постановка проблеми. Сучасна освіта в Україні та зарубіжних країнах акцентує увагу на інноваціях, реалізації компетентнісного підходу в освіті, принципі студентоцентризму; забезпечення її якості загалом; навчанні впродовж життя. З огляду на це формування професійної компетентності в майбутніх педагогів загалом та вихователів закладів дошкільної освіти стає важливим аспектом означеної проблеми.

Упровадження компетентнісного підходу в професійну підготовку майбутніх педагогів загалом і вихователів закладів дошкільної освіти в Україні регламентовано низкою нормативно-правових документів: законами України «Про освіту», «Про вищу освіту», Концепцією розвитку педагогічної освіти, Національною рамкою кваліфікацій, стандартами вищої освіти для першого (бакалаврського) і другого (магістерського) рівнів вищої освіти спеціальності 012 Дошкільна освіта, професійними стандартами вихователя та керівника закладу дошкільної освіти тощо.

Соціально-економічні події в Китаї також зумовили зміни в освіті загалом, та фаховій підготовці педагогів зокрема. Покращення людського капіталу визначено в країні найважливішим завданням її соціально-економічного розвитку, орієнтованого на глобальне інноваційне та освітнє домінування. Китайський уряд наголошує на важливості раннього розкриття інтелектуального і творчого потенціалу особистості, розширенні доступності ранньої дитячої освіти, усуненні дисбалансів у розвитку дошкільної освіти та підвищення її якості [25].

На сьогодні українське суспільство та уряд Китаю посилили вимоги до професійної підготовки майбутніх педагогів загалом, і вихователів закладів дошкільної освіти зокрема, адже випускник закладу вищої освіти повинен мати ґрунтовні фахові знання і вміння, бути інтелектуально розвиненим, мати громадянську позицію, бути здатним до постійного особистісного й професійного самовдосконалення; вміти швидко адаптуватися до сучасних соціально економічних реалій, надавати якісні освітні послуги в закладах освіти загалом, і дошкільної зокрема. Практична підготовка майбутніх педагогів значною мірою сприятиме сформованості професійної компетентності в майбутніх вихователів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням підготовки педагогів загалом та для закладів дошкільної освіти присвячені наукові розвідки Л. Артемової, Г. Бєлєнької, А. Богуш, Н. Гавриш, Н. Голоти, Л. Загородньої, Н. Денисенко, Є. Карпової, І. Коновальчука, Г. Корінної, О. Кучерявого, І. Луценко, Н. Лисенко, М. Машовець, Т. Поніманської, І. Рогальської-Яблонської, Т. Танько та ін.

Формування професійної компетентності вихователів закладів дошкільної освіти презентовано в працях Л. Артемової, Г. Бєлєнької, А. Богуш, Н. Гавриш, І. Дичківської, І. Жадленко, Л. Загородньої, Н. Кудикіної, Г. Підкурганної, Т. Поніманської, Т. Танько, А. Чаговець та ін.

Особливості професійної підготовки педагогів у Китаї висвітлено в дослідженнях Т. Потапчук,

ISSN 2410-0897 (Print)
ISSN 3041-1289 (Online)

О. Калустьян, М. Ковлевої, М. Пальчук, С. Трачук, О. Шумського, Ген Янь, Ши Янь Цзе, Ян Хунхао, Чжоу Юнь та ін.

Аналіз наукових досліджень Л. Бражник, Ю. Вакуленко, Н. Ватаманюк, Ю. Іванової, Л. Кідіної, М. Козій, Л. Куліненко, Л. Машкіної, О. Мисик, Л. Надкерничної, С. Роєнко, Л. Шульги та інших засвідчують, що в процесі практичної підготовки вирішуються питання теоретичних і практичних завдань професійної підготовки сучасного педагога загалом і вихователя зокрема.

Мета статті – здійснити теоретичний аналіз наукових розвідок проблеми формування професійної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в процесі практичної підготовки в закладах вищої освіти України і Китаю.

Виклад основного матеріалу. Заклади вищої освіти на сучасному етапі акцентують увагу на підготовці висококваліфікованих фахівців, які володітимуть фундаментальними методологічними, професійними знаннями, які здатні будуть надавати якісні освітні послуги в закладах дошкільної освіти, використовуючи інноваційні технології, засоби, прийоми та методи навчання, прагнутимуть до професійного зростання, соціальної та професійної мобільності. Своєрідним показником якісної теоретичної підготовки є практика.

Задля успішної професійної діяльності майбутній педагог повинен у процесі професійної підготовки оволодіти необхідними компетентностями, визначеними в стандартах вищої освіти певного рівня, професійних стандартах, а, отже, і професійною компетентністю.

Компетентність – слово іншомовного походження, яке походить від латинського «competentio», «competo», що означає досягаю, відповідаю, підходжу.

У Законі України «Про вищу освіту» закріплено на законодавчому рівні поняття «компетентність» і потрактоване як здатність особи успішно соціалізуватися, навчатися, провадити професійну діяльність, яка виникає на основі динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей [9].

В «Енциклопедії освіти» «компетентність» потрактовано як «ключове поняття компетентністного підходу до визначення результатів навчання, здобутих кваліфікацій у термінах компетентностей» [7]; у словнику з професійної освіти – «як сукупність знань і вмінь, необхідних для ефективної професійної діяльності: уміння аналізувати, передбачати наслідки професійної діяльності, використовувати інформацію» [21]; у «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» – як властивість за значенням «компетентний» – «який має достатні знання в якій-небудь галузі; який з чим-небудь добре обізнаний; тямущий. Який ґрунтується на знанні; кваліфікований. Поінформованість, обізнаність, авторитетність» [5].

Міжнародним департаментом стандартів для навчання, досягнення та освіти (International Board of Standards for Training, Performance and Instruction (IBSTPI)) компетентність визначено як спроможність кваліфіковано здійснювати діяльність, виконувати завдання або роботу. Наголошено, що поняття «компетентність» містить набір знань, навичок та відношень, що дають змогу особистості ефективно здійснювати діяльність або виконувати певні функції, що підлягають досягненню певних стандартів у галузі професії або виду діяльності [28, с. 1].

О. Марущак, розглядаючи поняття компетентності в педагогічній діяльності, визначає її як «інтегровану якість особистості, здатність продуктивно виконувати діяльність у певних соціально значущих сферах, на основі здобутих знань, умінь, навичок, досвіду, ставлень та цінностей» [14].

Складниками компетентності в освіті науковці визначають знання, вміння і навички, емоційно-ціннісне ставлення, рефлексію, досвід, способи діяльності; особистісні цінності; здатність, які в сукупності дозволяють особі ефективно діяти в різних життєвих ситуаціях, інтегруючи академічні знання з практичними навичками та особистісними якостями [1; 12].

Китайські дослідники (Ван Б., Гао Ю. С., Лю А. З., Лю Юнхоу, Пан З. Х., Сяомін Чен, Хан Хемін, Цзін Лю, Чіу Ю. Дж.) поняття «компетентність» визначають як інтегральну сукупність знань, умінь, ставлень, здатності до критичного мислення й рефлексії, що загалом забезпечують успішність виконання людиною діяльності певного виду, обізнаність у певній царині [24, с. 95].

Чжоу Юнь акцентує увагу на тому, що поняття «компетентність» потрактовується в китайських дослідженнях через декілька понять, які за своїм значенням і сенсом наближуються до цього поняття: 权限, 權限, 权限 , 能力 – авторитетність, повноваження; 能力, 技能, 资格 – уміння, здібності, здатність, можливість, майстерність, готовність, кваліфікованість. У разі написання наукових праць англійською мовою китайські науковці, як правило, використовують тлумачення зазначених понять, які пропонують у своїх публікаціях англомовні вчені [24, с. 95].

Shengnan Zhang (张胜男) зазначає, що компетентність – це багатовимірне, багаторівневе явище, що містить такі компоненти: знання – інформаційні, теоретичні; здатність до навчання; навички – операційні, процедурні, практичні вміння; самоконцепція / цінності / ціннісні установки: ставлення, мотивація, ціннісні

ISSN 2410-0897 (Print)
ISSN 3041-1289 (Online)

орієнтири; особистісні риси та відгук на середовище: характер, поведінка, реакції, стійкість, емоційні та соціальні якості; мотивація: внутрішні прагнення, психологічні потреби, бажання розвиватися, робити ефективно. І, як результат, компетентність учителя автор розглядає як поєднання цих елементів, адаптованих до специфіки роботи в школі / освіті: не лише вміння передавати знання, а й комплекс особистих, професійних, морально-ціннісних і поведінкових характеристик [27].

Таким чином, компетентність у різних наукових джерелах українських і китайських учених розглядається як інтегрована здатність особистості ефективно діяти, спираючись на знання, уміння, навички, досвід і цінності; презентована як багатовимірне утворення, що забезпечує успішність професійної діяльності.

Одним із критеріїв якості дошкільної освіти є рівень професійної компетентності вихователів. Здійснимо аналіз означеного поняття.

В «Енциклопедії освіти» професійну компетентність розглянуто як «складне інтегративне особистісне утворення, що формується в процесі здобуття вищої освіти, безперервно розвивається в професійній діяльності й визначає здатність особи застосовувати спеціальні знання, вміння, навички, виявляти відповідні суб'єктні та професійно важливі якості для виконання комплексу складних виробничих завдань, обов'язків, навчання, професійного та особистісного розвитку» [7, с. 811].

Вітчизняні науковці поняття «професійна компетентність» тлумачать як динамічну комбінацію знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти [16, с. 28–29]; як інтегральну єдність знань, умінь та особистісних якостей, яких набувають у процесі навчання і які дають змогу особистості досягати вершин розвитку й саморозвитку в професії [8]; як професійну підготовленість і здатність суб'єкта праці до виконання завдань і обов'язків повсякденної діяльності. Вона зумовлена когнітивним та діяльнісним компонентами підготовки фахівця, виступає мірою і основним критерієм визначення його відповідності умовам праці [19, с. 35]; як володіння знаннями, що дають змогу судити про що-небудь, знання та вміння, які необхідні людині в певній галузі діяльності, її обізнаність, поінформованість, широта інтелекту, професійна підготовленість; як синтез когнітивного, предметно-практичного й особистісного досвіду людини [18, с. 150]; як «здатність фахівця від моменту початку своєї професійної діяльності на рівні визначеного державою певного стандарту відповідати суспільним вимогам професії шляхом ефективної професійної діяльності та демонструвати належні особисті якості, мобілізуючи для цього відповідні знання, вміння, навички, емоції, ґрунтуючись на власній внутрішній мотивації, ставленнях, моральних і етичних цінностях та досвіді, усвідомлюючи обмеження у своїх знаннях і вміннях та акумулюючи інші ресурси для їх компенсації» [10, с. 110].

Як зазначає Чжоу Юнь, у китайській науці наявні декілька підходів до тлумачення поняття «професійна компетентність». Так, значна кількість науковців (Ван Лілінг, Дін Цзенцюань, Оу Юншен, Сі Волонг та інші) визначають професійну компетентність як сукупність професійно важливих знань, умінь, навичок, якостей, професійно особистісних цінностей. Представники іншої наукової думки (Ван Юе, Дін Сяомі, Лінь Цзін, Лу Нін, Чжан Лунь, Чен Сюемей та інші) визначають професійну компетентність як здатність, спроможність фахівця ефективно реалізовувати власну професійну діяльність. Інші вчені (Лю Жуйцзе, Сян Хун, Чжен Цюнь, Шао Жуйцін, Яо Цзін та інші) стверджують, що професійна компетентність фахівця проявляється як його висока обізнаність, освіченість, авторитетність, майстерність у певній професійній царині. Чільне місце в структурі професійної компетентності вчителя посідають знання, які на сучасному етапі розвитку інформаційного суспільства перетворюються в ключовий елемент конкурентних переваг кожного педагога. Зокрема, кожний педагог має володіти знаннями в галузі культури й мистецтва, етики, валеології, педагогіки та психології, рідної й іноземної мов, знаннями про сучасні комп'ютерні засоби навчання, знаннями, які необхідні для здійснення неперервної самоосвіти впродовж усього життя [24, с. 101].

Більшість сучасних китайських науковців розглядають організацію освітнього процесу в школі крізь призму компетентнісного підходу. Так, Дін Цзенцюань і Сє Вулонг зауважують, що важливо формувати в кожного майбутнього педагога насамперед такі загальні професійні вміння: дотримуватися у своїй роботі діючих професійних стандартів і норм педагогічної етики, постійно розвивати професійну самосвідомість, грамотно проєктувати й реалізовувати процес навчання та виховання дітей, раціонально поєднувати в освітньому процесі різні традиційні й інноваційні методи й форми навчання на основі врахування вікових та індивідуальних особливостей дітей, спонукати їх до самостійного мислення та збагачення свого духовного світу, здійснення самоаналізу перебігу й результатів власної педагогічної діяльності, вивчати та творчо використовувати перспективний досвід інших педагогів [24, с. 104].

Отже, автори (українські і китайські) проаналізованих досліджень і публікацій наголошують, що професійна компетентність визначається професійними знаннями, вміннями, навичками, особистісними якостями, ціннісними орієнтаціями, мотивами діяльності, культурою, які в сукупності спрямовані на забезпечення здатності особи успішно здійснювати професійну діяльність.

ISSN 2410-0897 (Print)
ISSN 3041-1289 (Online)

У контексті дослідження звернемося до розуміння понять «професійна компетентність вихователя», «професійна компетентність майбутнього вихователя» закладу дошкільної освіти в процесі практичної підготовки в наукових розвідках України і Китаю.

Професійну компетентність вихователя закладу дошкільної освіти Г. Бєлєнька визначає як «здатність виконувати професійні задачі діяльності на основі фахових знань і умінь, що інтегруються з розвитком особистісних професійно значущих якостей, серед яких провідними є любов до дітей, що поєднується з вимогливістю, емпатія та комунікативність». Дослідниця виокремила основні вимоги до професійної компетентності вихователя в контексті потреб сучасної дитини дошкільного віку, серед яких: розвинені морально-вольові якості, обізнаність з доступних для дітей галузей життя, уміння доцільно організовувати виховання та навчання з урахуванням індивідуальних особливостей. У структурі професійної компетентності майбутніх вихователів Г. Бєлєнька виокремила такі складники: професійні знання (на їх основі формуються вміння і навички); індивідуалізація та інтерпретація знань (підґрунтя розвитку професійних здібностей особистості); формування світогляду (умова становлення професійної компетентності) [19].

Як зазначає І. Коновальчук, професійна компетентність вихователя закладу дошкільної освіти є інтегративним особистісним утворенням на засадах теоретичних знань, практичних умінь, значущих особистісних якостей та досвіду, що зумовлюють готовність його до виконання педагогічної діяльності та забезпечують високий рівень її самоорганізації. На його думку, професійна компетентність вихователя не має вузько професійних меж, оскільки від нього вимагається постійне осмислення розмаїття соціальних, психологічних, педагогічних та інших проблем, пов’язаних з організацією освітнього процесу в закладі дошкільної освіти [12].

О. Косенчук поняття «професійна компетентність майбутніх фахівців дошкільного виховання» визначає як інтегративну професійно-особистісну характеристику, яка включає сукупність цінностей, мотивів, знань, умінь, досвіду, особистісних та психологічних якостей, що забезпечують здатність фахівця ефективно виконувати професійні функції і завдання, сприяють самореалізації та саморозвитку особистості. Професійна компетентність, як зазначає науковиця, дає можливість фахівцю успішно виконувати різноманітні види професійної діяльності, поєднує в собі великий спектр практичних дій і знань, демонструє ступінь сформованості професійної культури фахівця і визначає результати його роботи [13, с. 73]. Дослідниця, обґрунтовуючи професійну компетентність, висновкує, що професійна компетентність майбутнього фахівця формується на засадах теоретичних знань, практичних умінь, значущих особистісних якостей та життєвого досвіду, що зумовлює його готовність до виконання професійних обов’язків та забезпечує високий рівень його самоорганізації. Педагогічними умовами формування професійної компетентності майбутніх вихователів, науковець виокремила: спрямованість педагогічної освіти на формування у студентів стійкої професійно-орієнтованої мотивації до опанування професійно значущими знаннями і вміннями; забезпечення взаємозв’язку фахових дисциплін зі змістом професійної діяльності у процесі набуття студентами знань, умінь та навичок вирішення організаційних, соціально-комунікативних, управлінських та інших завдань; використання під час організації освітнього процесу активних форм, методів та інноваційних засобів навчання, що надають можливість моделювати ситуації та є основою для формування їх професійної компетентності; розроблення навчально-методичного забезпечення для формування у студентів професійної компетентності [13, с. 75–76].

О. Гомонюк, Л. Мацук, Р. Панчишина професійну компетентність майбутнього вихователя потрактовують як комплекс різних знань, умінь та навичок, що необхідні йому для успішної роботи у сфері дошкільної освіти. Учені виокремили та обґрунтували складники професійної компетентності майбутнього вихователя ЗДО, серед яких: знання вікових особливостей розвитку дітей (знання про фізичний, психологічний і соціальний розвиток дітей різних вікових груп; розуміння майбутнім вихователем характеристик кожного віку допоможе ефективно взаємодіяти з дітьми); уміння здійснювати діагностику й аналіз показників розвитку дітей (майбутній вихователь ЗДО повинен вміти оцінити індивідуальні потреби кожної дитини та застосовувати спеціальні методи роботи з ними, ураховуючи їхній вік, фізичний і психологічний розвиток); розуміння основних методів та підходів у дошкільній педагогіці (майбутній вихователь ЗДО повинен добре розуміти та оперувати фаховою термінологією); здатність до співробітництва і комунікації (уміти встановлювати та підтримувати довірливі стосунки з колегами, батьками); організаторські здібності (уміти планувати та організовувати діяльність у групі, знати основні механізми впливу на дітей); особистісні якості (володіти духовністю, відповідальністю, емпатією, педагогічним смаком, терпінням, любити свою роботу) [6, с. 246–247].

Г. Біличенко, Т. Грибоєдова на основі аналізу сучасних досліджень та власного досвіду визначають професійну компетентність майбутнього вихователя ЗДО як інтегровану професійно-особистісну характеристику вихователя, що включає сукупність теоретичних знань, практичних умінь і навичок, педагогічного досвіду, індивідуальних якостей (любов до дітей, чутливість до іншої людини, гуманність у помислах і діях, глибока віра в силу й можливості дітей, оптимізм, емоційна стійкість, емпатія, витримка,

ISSN 2410-0897 (Print)
ISSN 3041-1289 (Online)

працездатність, дисциплінованість тощо), спрямованих на досягнення успіху в майбутній педагогічній діяльності [3, с. 268].

Китайські дослідники (Чжан Лун, Лі Йіхуй, Ван Кай, Чжан Цзе, Ву Юде, Цюньчао Сю) акцент роблять на характеристиці професійної компетентності педагога, яку визначають як комплекс професійних знань та умінь для вирішення професійних завдань, розвиток внутрішніх особистісних якостей, прагнення до власного професійного самовдосконалення та особистісної самореалізації, що забезпечує формування вчителя як суб'єкта професійної діяльності. Ген Янь, Ши Янь Цзе наголошують, що професійна компетентність педагога відображає його теоретичну, практичну і методичну підготовленість, здатність до їх творчої реалізації в різних соціальних ситуаціях практичної професійної діяльності [22, с. 62].

Професійна компетентність учителів у Китаї є складником їхньої загальної культури та пов'язана з психологічними компетентностями, яких вони набувають у педагогічній освіті та освітній практиці, причому якщо професійні знання та вміння, цінності та «етичний дух» є основою професійної поведінки вчителів, то «освітній професійний дух» є рушійною силою та керівною системою професійної поведінки вчителів [23, с.120]. Загальною метою формування професійної компетентності майбутніх педагогів визначено підготовку фахівців, які оволодівають комплексом розвинених спеціальних здібностей і педагогічних якостей, які були б здатні забезпечити найвищі результати у навчанні та вихованні дітей. Такі педагоги повинні володіти фаховими й функціональними знаннями, уміннями й навичками, бути вмотивованими, мати професійну та загальну ерудицію, ціннісні орієнтації та значущі особистісні якості, спрямовані на досягнення ефективного результату в педагогічній діяльності, забезпечувати емоційно-духовне виховання кожної дитини.

Варто зазначити, що проблема формування професійної компетентності в майбутніх вихователів у китайських дослідженнях майже не висвітлена. Проте в Китаї в стандарті 学前教育专业师范生教师职业能力标准（试）(Professional Ability Standards for Teachers of Preschool Education – Trial) чітко окреслено низку основних груп професійних компетентностей, якими має володіти педагог, підготовлений до роботи з дітьми, а саме: моральна / етична компетентність і педагогічна етика (師德 / teacher-ethics & moral competence); професійні / педагогічні знання та фахові навички (保教與教育實踐能力 / professional knowledge & teaching-care ability); соціальна, комунікативна та співпраці компетентність (家园协同能力 / social & cooperative competence); саморозвиток і професійне зростання (自主发展能力 / self-development & lifelong learning competence); комплексна виховна компетентність (综合育人能力 / comprehensive educative competence).

Xuan Zhou акцентує увагу на тому, що, по-перше, майбутній вихователь повинен отримати професійну освіту, що включає як теоретичні знання, так і практичні навички; по-друге, він повинен відповідати етичному кодексу, пов'язаному з викладацькою професією, і бути готовим взяти на себе відповідну соціальну відповідальність. Професійна компетентність вихователя передбачає оволодіння ним знаннями про рівні розвитку вихованців, яких він навчатиме, їхні особливості. Освіта вихователів закладів дошкільної освіти в Китаї є безцінною, оскільки формує в них низку професійних компетентностей, які уможливлюють якісний розвиток дітей протягом періоду дитинства. Тому вихователь повинен бути надзвичайно чутливим до унікальних особливостей та потреб маленької дитини; надзвичайно терплячим та уважним до своїх учнів, професійно реагувати на їхню поведінку та вміти координувати численні фактори, щоб забезпечити їх багатогранним досвідом з метою оптимізації їхнього розвитку в ранньому дитинстві. Вихователі дошкільних закладів повинні не просто вміти передавати їм змістовні знання, а надавати їм можливості навчатися на основі безпосереднього досвіду [29].

За твердженням Wang Wenlu, Liu Xinyu (王雯璐, 刘新宇) професійна компетентність вихователів раннього дитинства стосується комплексних якостей та здібностей, якими вони повинні володіти у своїй професійній діяльності, включаючи знання, навички, цінності та норми поведінки. Загальні знання є найбазовішими, їх поділяють на дві категорії: базові природничі науки та базові гуманітарні та соціальні науки. Базові теоретичні знання та базові професійні навички стосуються низки професійних галузей, зокрема і дошкільної освіти. Результатом розвитку педагогічних здібностей є професійні навички. У навчанні дітей вихователі дошкільних закладів повинні дотримуватися освітньої філософії, орієнтованої на дитину та її якісну освіту, а також володіти вміннями і навичками в таких сферах, як дизайн та організація, управління навчанням, комунікація та співпраця, рефлексія та оцінювання, освітні дослідження та ефективне усне висловлювання для формування ключових компетентностей у дітей.

Професійна компетентність вихователів раннього дитинства дозволяє їм краще виконувати свої професійні обов'язки і є необхідним засобом для покращення якості сучасної дошкільної освіти [30].

Автори наголошують, що професійна підготовка має бути орієнтована на «нову епоху» – тобто враховувати сучасні вимоги до дошкільної освіти, зміну суспільних очікувань, потребу в якісних кадрах,

ISSN 2410-0897 (Print)
ISSN 3041-1289 (Online)

підвищення стандартів виховання. Освітні заклади в процесі формування професійних компетентностей у майбутніх педагогів мають керуватися такою логікою «стандарт → програма → практика → виховання/етика → розвиток» [29; 30].

На основі аналізу наукових розвідок українських і китайських учених ми пропонуємо власне визначення поняття «професійна компетентність майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти» – це багатокомпонентна, інтегрована, динамічна, цілісна якість фахівця, що являє собою систему теоретичних знань, практичних умінь, особистісно-професійних якостей, мотиваційно-ціннісних установок, які в комплексі уможливлюють якісне формування ключових компетентностей у дітей дошкільного віку відповідно до вимог державного стандарту дошкільної освіти.

У структурі професійної компетентності майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти ми виокремлюємо її складники: особистісно-мотиваційний (установки, мотиви, ціннісні орієнтації, педагогічний ідеал, інтерес до професійної діяльності, бажання самовдосконалюватись), змістовий (знання у тріаді: «психологія, педагогіка, фахові методики») та операційно-діяльнісний (практичні вміння, навички та способи діяльності, необхідні для успішного виконання професійних функцій відповідно про професійного стандарту вихователя закладу дошкільної освіти).

Особливу роль у процесі формування професійної компетентності в майбутніх вихователів відіграє практична підготовка, оскільки є підґрунтям для успішної адаптації молодого фахівця до умов реальної педагогічної діяльності в закладі дошкільної освіти.

У Законі України «Про вищу освіту» практичну підготовку здобувачів вищої освіти визначено однією з основних форм організації освітнього процесу. Зазначено, що «практична підготовка осіб, які навчаються у закладах вищої освіти, здійснюється шляхом проходження ними практики на підприємствах, в установах та організаціях згідно з укладеними закладами вищої освіти договорами або у його структурних підрозділах, що забезпечують практичну підготовку» [9].

Практична підготовка майбутніх вихователів відбувається під час практики в закладах дошкільної освіти. Г. Бєлєнька зазначає, що професійна педагогічна освіта майбутнього вихователя передбачає розширення кола його підготовки за рахунок посилення практичного компоненту, у якому виняткову роль відіграватиме саме педагогічна практика [19, с. 29].

Щодо поняття педагогічна практика, то його науковці потрактовують як процес формування необхідних професійних умінь та навичок, що їх отримує студент у процесі практичної діяльності [2]; процес поглиблення та закріплення отриманих теоретичних знань, розвиток пізнавальної та творчої активності студента, його професійних якостей під час безпосередньої взаємодії з дошкільниками [15]; підсистема професійної підготовки, яка передбачає реалізацію отриманих професійних знань і вмінь на практиці, сприяє формуванню професійно-педагогічної компетентності; це освітнє середовище, до якого входять ЗВО і заклади освіти, де здійснюється професійне становлення майбутнього вихователя ЗДО у різних видах діяльності [11].

У процесі педагогічної практики, як зазначає А. Проценко, відбувається інтенсивне засвоєння усіх аспектів майбутньої професії, формується критичне та рефлексивне ставлення до професійних знань, розвиваються професійно необхідні вміння, навички, методи діяльності, актуалізується потреба в професійному саморозвитку, визначаються мотиви професійної діяльності та поглиблюється інтерес до неї [20].

Як зазначає Л. Машкіна, педагогічна практика як форма професійного навчання у вищий школі спирається на певне теоретичне підґрунтя, що забезпечує вирішення теоретичних і практичних завдань професійної підготовки сучасного вихователя – реформатора всього життя дитини [15, с. 131].

Г. Ватаманюк виокремила та науково обґрунтувала низку взаємопов'язаних функцій практичної підготовки фахівця дошкільної освіти, які забезпечують його цілісне професійне становлення: адаптаційна (ознайомлення з типами закладів дошкільної освіти, їх організацією та освітнім середовищем; пристосування до умов, ритму педагогічної праці та дитячого контингенту, а також пізнання можливостей і труднощів самореалізації); освітня (практична перевірка та поглиблення теоретичних знань, формування базових педагогічних умінь і навичок, а також розвиток педагогічної свідомості та професійно-ціннісних орієнтацій); виховна (формування потреби в самовихованні та самоосвіті, усвідомлення значущості професійно важливих якостей, розвиток інтересу до дітей та прагнення сприяти їхньому розвитку); дослідницька (формування вмінь досліджувати психолого-педагогічні феномени, розвиток навичок пошуку, критичного осмислення наукової інформації та роботи з різними джерелами, а також застосування знань для розв'язання професійних проблем); розвивальна (формування мотивів професійної діяльності, саморозвитку педагогічної майстерності та мислення, розвитку педагогічних здібностей і компенсаторних умінь); проєктувальна (планування (проєктування) власної освітньо-виховної та дослідницької діяльності; комунікативна (організація ефективної педагогічної комунікації на засадах взаєморозуміння, створення сприятливого психологічного клімату та орієнтування в системі взаємин учасників освітнього процесу);

ISSN 2410-0897 (Print)
ISSN 3041-1289 (Online)

діагностична (визначення й оцінювання (та самооцінювання) рівня професійної майстерності, виявлення прогалин у теоретичній підготовці, вивчення індивідуальних особливостей дошкільників для визначення напрямів освітньої роботи); рефлексивна (необхідна умова повноцінної діяльності, що передбачає самопізнання й самоаналіз процесу та результатів виконання завдань, емоційного стану; сприяє усвідомленню сильних / слабких сторін особистості та самодіагностиці для визначення шляхів самоосвіти); інтегральна (практичне застосування комплексу теоретичних знань і набутих умінь для ефективного вирішення конкретних професійних завдань і досягнення поставлених цілей) [4, с. 203–204].

Педагогічна практика сприяє формуванню структурних компонентів професійної компетентності майбутніх педагогів у єдності виокремлених нами складників.

Під час проходження педагогічної практики майбутні фахівці отримують можливість не лише ознайомитися зі специфікою обраної професії, але й здійснити верифікацію своєї професійної компетентності як здатності до виконання професійної діяльності в умовах реального освітнього середовища. Педагогічна практика забезпечує набуття практичного досвіду планування, організації та реалізації різних видів професійної педагогічної діяльності в закладах освіти різного типу; сприяє активізації професійної рефлексії, педагогічної творчості, професійному саморозвитку та самореалізації студентів, становленню й вихованню в них професійно важливих якостей.

В українських ЗВО (проаналізовано ОП зі спеціальності А2 Дошкільна освіта Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, Житомирського державного університету імені Івана Франка, Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка, Карпатського національного університету імені Василя Стефаника) існує система практичної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, де на першому-другому роках навчання здобувачі вищої освіти ознайомлюються з організацією освітнього процесу в усіх вікових групах закладів дошкільної освіти в контексті навчальної практики (ознайомлювальної) (Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника) / пропедевтичної практики в закладах дошкільної освіти (Житомирський державний університет імені Івана Франка, Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка); з другого року навчання в усіх вищезазначених ЗВО здобувачі освіти проходять педагогічну практику в групах дітей раннього віку, навчальну та виробничу практики в групах дітей дошкільного віку, під час яких виконують професійні функції вихователя.

Окрім цих базових практик у ЗВО України проводяться практики відповідно до обраної освітньої програми: Літня оздоровча практика в ЗДО, Навчальна / виробнича (психолого-педагогічна) практики, Навчальна / виробнича практики з логопедичного супроводу освітнього процесу в ЗДО, Навчальна / виробнича практики з формування англомовної компетентності дошкільників, Навчальна / виробнича практики в ЗДО з формування рухової та здоров'язбережувальної компетентності (Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка); Навчальна практика з методики організації спостережень та дослідів у закладах дошкільної освіти, Навчальна психолого-педагогічна практика (Житомирський державний університет імені Івана Франка); Навчальна психолого-педагогічна практика у закладах дошкільної освіти; Навчальна практика з педагогічної майстерності (Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка); Виробнича практика в інклюзивних групах ЗДО (Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника) тощо [17].

Наскрізна програма практика побудована на принципі кумулятивності, тобто поступового накопичення системних знань і формування професійних умінь і навичок відповідно до професійного стандарту вихователя.

На сьогодні практична підготовка майбутніх вихователів реалізується через проходження навчальних та виробничих практик, визначених освітніми програмами, з використанням різних форматів: дистанційного, очного та змішаного, що зумовлено насамперед територіальним розміщенням закладу дошкільної освіти та фактичним місцем перебування здобувача вищої освіти.

Як форма професійного навчання в закладі вищої освіти педагогічна практика спрямована на практичне засвоєння майбутніми вихователями закономірностей і принципів педагогічної діяльності, на формування основних професійних умінь і переконань. Узагальнювальний зміст практики полягає в тому, що студенти-практиканти – майбутні вихователі – мають оволодіти технологіями навчання дітей дошкільного віку; опанувати систему методологічних і методичних принципів навчання; закласти підґрунтя індивідуального стилю педагогічної діяльності. Таке бачення ролі педагогічної практики зумовлене її поліфункціональністю та інтегративністю, які, у свою чергу, ґрунтуються на основному цільовому спрямуванні комплексної підготовки майбутнього вихователя до ефективної педагогічної діяльності.

Закцентовані на особистісно орієнтовану парадигму освітні завдання вимагають від вихователя професійної компетентності, знань сучасних технологій навчання дітей дошкільного віку, інноваційних підходів до розв'язання проблем дошкільної освіти, постійних пошуків інтеграції психолого-педагогічних,

ISSN 2410-0897 (Print)
ISSN 3041-1289 (Online)

методичних, соціально-філософських знань, спрямованості педагогічної діяльності на виховання дитини-громадянина.

Щодо практичної підготовки майбутніх вихователів у Китаї, то як зазначає Huey Lei, педагогічна практика є невід'ємним складником програм підготовки педагогів. Вона дає змогу студентам застосовувати теоретичні знання з педагогіки на практиці в автентичних умовах. Зокрема, новачки сприймають практику як унікальну можливість набуття досвіду викладання та навчання в закладі освіти. Наставники від бази практики та університетські керівники відіграють важливу роль у сприянні педагогічній та навчальній діяльності студентів під час практики [26].

Shengnan Zhang (张胜男) висновкує, що професійне зростання майбутніх педагогів можливе через інтеграцію чотирьох підсистем внутрішньої підтримки; ця інтеграція формує стійку базу для подальшого розвитку. Така внутрішня система підтримки дозволяє перевести зовнішню мотивацію / вимогу (наприклад, університетські вимоги, практика) у внутрішнє прагнення до росту – трансформувати «pus» у «pull», тобто створити власне «внутрішнє покликання / лідерство» для професії. Науковець зазначає, що найефективніша підготовка майбутніх педагогів – це не просто «навчання + практика», а триєдина модель підготовки: поєднання академічних знань, пізнавального розвитку (когніції + метакогніції) та розвиток особистісно-мотиваційної системи (самоусвідомлення, відданість, рефлексія). Така модель дає змогу формувати професійно зрілих, самоусвідомлених, мотивованих і компетентних педагогів**,** а не просто «виконавців програми» [27].

Висновки. Отже, аналіз праць українських і китайських дослідників дає змогу зробити такі висновки:

- погляди науковців обох країн збігаються щодо розуміння сутності понять «компетентність», «професійна компетентність», «професійна компетентність вихователя»;
- вагомим складником формування професійної компетентності майбутніх вихователів є практична підготовка;
- спільними характеристиками практичної підготовки майбутніх вихователів в Україні і Китаї є поглиблення теоретичних знань і практичних умінь; мотивація здобувачів вищої освіти бути педагогами; орієнтація на самоцінність дитини; установка на постійний саморозвиток і навчання впродовж життя.

Перспективи подальших розвідок стосуватимуться обґрунтування структури професійної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в процесі практичної підготовки.

Список використаної літератури

1. Антонова О. Є., Маслак Л. П. Європейський вимір компетентнісного підходу та його концептуальні засади. *Професійна педагогічна освіта: компетентнісний підхід: монографія* / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. С. 81–109. URL: https://surl.lu/zkvaqr.
2. Артемова Л. В. Педагогіка і методика вищої школи : навч.-метод. посіб. Київ : Кондор, 2008. 272 с.
3. Біличенко Г., Грибоєдова Т. Формування професійної компетентності майбутніх вихователів під час викладання дисциплін фахового спрямування. *Гуманізація навчально-виховного процесу*. 2025. № 2 (108). С. 264–274. URL: https://surl.li/ztuiyu.
4. Ватаманюк Г. П. Практична підготовка майбутніх вихователів: зміст і шляхи вдосконалення. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2023. № 34. С. 200–216. URL: http://pedosv.kpnu.edu.ua/article/view/284123.
5. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь : Перун, 2005. 1728 с.
6. Гомонюк О., Мацук Л., Панчишина Р. Розвиток професійної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти як предмет наукових досліджень. *Scientific Journal «Psychology Travelogs*», 2023. № 4. С.242–250.
7. Енциклопедія освіти / за ред. В. Г. Кременя. Київ, 2008. 1040 с.
8. Жадленко І. О. Формування професійно-етичної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів у процесі фахової підготовки : автореф. дис. … канд. пед. наук : 13.00.04. Запоріжжя, 2017. 20 с.
9. Про вищу освіту : Закон України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text.
10. Іванова С. В. Функціональний підхід до визначення професійної компетентності вчителя біології та організація її вдосконалення в закладі післядипломної освіти. *Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка*. 2008. Вип. 42. С. 106–110.
11. Кідіна Л. М. Формування професійної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів у процесі педагогічної практики : дис. … канд. пед. наук : 13.00.04. Ялта, 2012. 200 с.
12. Коновальчук І. І. Підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти на засадах компетентнісного підходу: теоретичний аналіз. *Науковий вісник Чернівецького університету. Серія: Педагогіка та психологія :* зб. наук. праць. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2015. Вип. 764. С. 65–72.
13. Косенчук О. Формування професійної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в процесі фахової підготовки. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи* : зб. наук. праць 2019. Вип. 1. С. 71–77. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/probl_sych_school/2019/01/12.pdf.
14. Марущак О. М. Поняття компетентності у педагогічній діяльності. *Креативна педагогіка.* Житомир, 2016. Вип. 11. С. 97–108.
15. Машкіна Л. Професійна підготовка майбутніх фахівців з дошкільної освіти в процесі педагогічної практики. *Наукові записки кафедри педагогіки*. Вип. XXVIII. Харків. 2012. С. 129–136.

ISSN 2410-0897 (Print)
ISSN 3041-1289 (Online)

16. Національний освітній глосарій : вища освіта / В. М. Захарченко, С. А. Калашнікова, В. І. Луговий, А. В. Ставицький, Ю. М. Рашкевич, Ж. В. Таланова; за ред. В. Г. Кременя. Київ : Видавничий дім «Плеяди», 2014. 100 с.

17. Освітні програми зі спеціальності А 2 Дошкільна освіта Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (https://surl.li/iebgip), Житомирського державного університету імені Івана Франка (https://surli.cc/dpnwwy), Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (https://surl.li/tjfyip), Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (https://surl.li/oxznzx), Карпатського національного університету імені Василя Стефаника (https://surl.lu/pmzfsd).

18. Педагогіка вищої школи : словник-довідник / упор. О. Фунтікова. Запоріжжя : ГУ «ЗІДМУ», 2007. 404 с.

19. Підготовка майбутніх вихователів до роботи з дітьми дошкільного віку: компетентнісний підхід / за заг. ред. Г. В. Бєлєнької, О. А. Половіної. Київ : Університет, 2015. 244 с.

20. Проценко А. А. Роль педагогічної практики у формуванні професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 21, Т. 3. С. 92–96. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2020/21/part_3/21.pdf.

21. Професійна освіта. Словник : навч. посіб. / уклад. С. У. Гончаренко та ін.; за ред. Н. Г. Ничкало. Київ, 2000. 380 с.

22. Трачук С., Пальчук М., Ген Янь, Ши Янь Цзе. Складові професійної компетентності вчителів фізичної культури Китаю. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2022. Вип. 3. С. 59–63.

23. Ян Хунхао. Системний підхід як основа формування професійної компетентності майбутніх учителів каліграфії в КНР. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Вип. 62. Т. 2. С.118–122. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2023/62/part_2/22.pdf.

24. Чжоу Юнь. Формування професійної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва у закладах вищої освіти КНР : дис. … д-ра філос. : 011. Харків. 2020. 231 с.

25. Шумський О. Л. Професійна підготовка вихователів дитячих закладів освіти в КНР. *Наукові інновації та передові технології. Серія: Управління та адміністрування, Серія: Право, Серія: Економіка, Серія: Психологія, Серія: Педагогіка.* 2025. № 1 (41). С. 1108–1121. URL: http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/18747/18774.

26. Huey Lei. Teaching Practicum: A Study Exploring StudentTeachers' Experiences during the Pandemic. *International Journal of Research in Teacher Education (IJRTE* . 2023. Vol. 14(1). P. 24–37. URL: https://surl.li/kdsgjn.

27. Shengnan Zhang. Research on the Models of Teachers' Competency Characteristics. *Advances in Social Sciences*, 2025. № 14 (2). P.364–368. DOI: 10.12677/ass.2025.142133. URL: https://pdf.hanspub.org/ass2025142_462398505.pdf?utm_source=chatgpt.com.

28. Spector J., Michael de la Teja, Ileana. ERIC Clearinghouse on Information and Technology Syracuse NY. Competencies for Online Teaching. ERIC Digest. Competence, Competencies and Certification. 2001. P.1–3.

29. Xuan Zhou. Issues with the Development of Professional Preschool Teaching Staff in China and Developmental Strategies. *Science Insights*. 2023. Vol. 43 №.6. P.1197–1203. URL: https://bonoi.org/index.php/si/article/view/1237/798.

30. Wang Wenlu, Liu Xinyu. Research on the Path of Cultivating Vocational Competence of Higher Vocational Pre-School Education Teacher Training Students. *Vocational Education* 职业教育, 2024, 13(1), P. 248–256. URL: https://pdf.hanspub.org/ve20240100000_89591854.pdf

FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE TEACHERS OF PRESCHOOL EDUCATION INSTITUTIONS IN THE PROCESS OF PRACTICAL TRAINING IN DOMESTIC AND FOREIGN THEORY

Danylchenko Iryna
Associated Professor, Candidate in Pedagogical Science, Department of Preschool Pedagogy and Psychology,
Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University
Fei Zhang
Postgraduate Student Majoring in 015 Professional Education (by specialization)
Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University

Introduction. *Modern education in Ukraine and abroad focuses on innovation, the implementation of a competency-based approach to education, the principle of student-centeredness, ensuring overall quality, and lifelong learning. Therefore, the development of professional competence in future teachers in general and preschool educators in particular is becoming an important aspect of this issue.*

Today, Ukrainian society and the Chinese government have tightened the requirements for the professional training of future teachers in general and preschool educators in particular, as graduates of higher education institutions must have sound professional knowledge and skills, be intellectually developed, have a civic position, and be capable of continuous personal and professional self-improvement. be able to quickly adapt to modern socio-economic realities, and provide quality educational services in educational institutions in general and preschool institutions in particular. Practical training of future teachers will greatly contribute to the formation of professional competence in future educators.

ISSN 2410-0897 (Print)
ISSN 3041-1289 (Online)

The purpose: *to conduct a theoretical analysis of scientific research on the problem of forming the professional competence of future educators of preschool education institutions in the process of practical training in higher education institutions in Ukraine and China.*

Methods*. To implement this goal, the following theoretical methods and techniques of cognition were used: analysis, comparison, and generalization of scientific literature, synthesis, systematization and generalization of the information obtained.*

Results*. The study analyzes the problem of forming the professional competence of future preschool teachers in the process of practical training in higher education institutions in Ukraine and China.*

The interpretations of the concepts of «competence,» «professional competence,» and «professional competence of a future educator» by Ukrainian and Chinese scholars are considered. Based on the analysis of several interpretations of specific definitions, the author's definition of the concept of «professional competence of a future preschool teacher» is formulated as a multi-component, integrated, dynamic, holistic quality of a specialist, which is a system of theoretical knowledge, practical skills, personal and professional qualities, motivational and value attitudes, which together enable the qualitative formation of key competencies in preschool children in accordance with the requirements of the state standard for preschool education. Together, they form the conceptual field of research.

The components of competence in education were analyzed, on the basis of which we identified the following components in the structure of the professional competence of a future preschool educator: personal-motivational, content-related, and operational-activity-related.

It has been established that practical training plays a special role in the process of forming professional competence in future educators, as it is the basis for the successful adaptation of young specialists to the conditions of real pedagogical activity in a preschool education institution.

Originality*. The novelty lies in the analysis of research by Ukrainian and Chinese scientists on defining the concepts that form the conceptual field of research, formulating the author's definition of the concept of «professional competence of a future preschool educator,» and identifying the components of professional competence in future preschool educators.*

Conclusion*. An analysis of the works of Ukrainian and Chinese researchers allows us to draw the following conclusions: the views of scientists from both countries coincide in their understanding of the essence of such concepts as «competence,» «professional competence,» and «professional competence of an educator»; practical training is an important component in the formation of the professional competence of future educators; the common characteristics of the practical training of future educators in Ukraine and China are the deepening of theoretical knowledge and practical skills; the motivation of higher education seekers to become teachers; a focus on the intrinsic value of the child; a commitment to continuous self-development and lifelong learning.*

Keywords: *competence, professional competence, professional competence of educators, professional competence of future educators, components of professional competence of future educators, practical training, practice.*

References

1. Antonova, O. Ye., & Maslak, L. P. (2011). Yevropeiskyi vymir kompetentnisnoho pidkhodu ta yoho kontseptualni zasady [European dimension of the competence approach and its conceptual foundations]. In O. A. Dubaseniuk (Ed.). *Profesiina pedahohichna osvita: kompetentnisnyi pidkhid* 81–109. Zhytomyr: Vydavnytstvo ZhDU im. I. Franka. https://surl.lu/zkvaqr [in Ukrainian].
2. Artemova, L. V. (2008). *Pedahohika i metodyka vyshchoi shkoly: navchalno-metodychnyi posibnyk* [Pedagogy and methods of higher education: Teaching and methodological manual]. Kyiv: Kondor.
3. Bilychenko, H., & Hryboiedova, T. (2025). Formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh vykhovateliv pid chas vykladannia dystsyplin fakhovoho spriamuvannia [Formation of professional competence of future educators during the teaching of professional disciplines]. *Humanizatsiia navchalno-vykhovnoho protsesu – Humanization of the Educational Process*. 2(108). 264–274. https://surl.li/ztuiyu [in Ukrainian].
4. Vatamaniuk, H. P. (2023). Praktychna pidhotovka maibutnikh vykhovateliv: zmist i shliakhy vdoskonalennia [Practical training of future educators: content and ways of improvement]. *Pedahohichna osvita: teoriia i praktyka – Pedagogical Education: Theory and Practice*, 34, 200–216. http://pedosv.kpnu.edu.ua/article/view/284123 [in Ukrainian].
5. Busel, V. T. (Ed.). (2005). *Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy* [Great Explanatory Dictionary of the Modern Ukrainian Language]. Kyiv; Irpin: Perun. [in Ukrainian].
6. Homoniuk, O., Matsuk, L., & Panchyshyna, R. (2023). Rozvytok profesiinoi kompetentnosti maibutnikh vykhovateliv zakladiv doshkilnoi osvity yak predmet naukovykh doslidzhen [Development of professional competence of future preschool educators as a subject of scientific research]. *Psychology Travelogs*, 4, 242–250. [in Ukrainian].
7. Kremen, V. H. (Ed.). (2008). *Entsyklopediia osvity* [Encyclopedia of Education]. Kyiv. [in Ukrainian].
8. Zhadlenko, I. O. (2017). *Formuvannia profesiino-etychnoi kompetentnosti maibutnikh vykhovateliv doshkilnykh navchalnykh zakladiv u protsesi fakhovoi pidhotovky* [Formation of professional-ethical competence of future preschool teachers in the process of professional training] (Author's abstract of PhD dissertation). Zaporizhzhia: Klasychnyi pryvatnyi universytet. [in Ukrainian].

ISSN 2410-0897 (Print)
ISSN 3041-1289 (Online)

9. Verkhovna Rada Ukrainy. (2014). *Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu»* [Law of Ukraine «On Higher Education»]. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text [in Ukrainian].

10. Ivanova, S. V. (2008). Funktsionalnyi pidkhid do vyznachennia profesiinoi kompetentnosti vchytelia biolohii ta orhanizatsiia yii vdoskonalennia v zakladi pisliadyplomnoi osvity [Functional approach to defining the professional competence of biology teachers and its improvement in postgraduate education]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu im. I. Franka – Bulletin of Zhytomyr State University named after I. Franko*, 42, 106–110. [in Ukrainian].

11. Kidina, L. M. **(**2012). *Formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh vykhovateliv doshkil'nykh navchal'nykh zakladiv u protsesi pedahohichnoi praktyky* [Formation of professional competence of future preschool teachers in the process of pedagogical practice] (PhD dissertation). Yalta.

12. Konovalchuk, I. I. (2015). Pidhotovka maibutnikh fakhivtsiv doshkilnoi osvity na zasadakh kompetentnisnoho pidkhodu: teoretychnyi analiz [Training of future preschool education specialists on the basis of the competence approach]. *Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu. Seriia: Pedahohika ta psykholohiia – Scientific Bulletin of Chernivtsi University. Pedagogy and Psychology Series*, 764, 65–72. [in Ukrainian].

13. Kosenchuk, O. (2019). Formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh vykhovateliv zakladiv doshkilnoi osvity v protsesi fakhovoi pidhotovky [Formation of professional competence of future preschool educators in the process of professional training]. *Psykholoho-pedahohichni problemy suchasnoi shkoly – Psychological and Pedagogical Problems of Modern School*, 1, 71–77. https://library.udpu.edu.ua/library_files/probl_sych_school/2019/01/12.pdf [in Ukrainian].

14. Marushchak, O. M. (2016). Poniattia kompetentnosti u pedahohichnii diialnosti [The concept of competence in pedagogical activity]. *Kreatyvna pedahohika – Creative Pedagogy*, 11, 97–108. [in Ukrainian].

15. Mashkina, L. (2012). Profesiina pidhotovka maibutnikh fakhivtsiv z doshkilnoi osvity v protsesi pedahohichnoi praktyky [Professional training of future preschool education specialists in the process of pedagogical practice]. *Naukovi zapysky kafedry pedahohiky – Scientific Notes of the Department of Pedagogy*, 28, 129–136. [in Ukrainian].

16. Zakharchenko, V. M., Kalashnikova, S. A., Luhovyi, V. I., Stavytskyi, A. V., Rashkevych, Yu. M., & Talanova, Zh. V. (2014). *Natsionalnyi osvitnii hlosarii: vyshcha osvita* [National Educational Glossary: Higher Education]. Kyiv: Vydavnychyi dim «Pleiady». [in Ukrainian].

17. Hlukhivskyi natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni Oleksandra Dovzhenka, Zhytomyrskyi derzhavnyi universytet imeni Ivana Franka, Poltavskyi natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni V. H. Korolenka, Sums′kyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni A. S. Makarenka, Karpat′skyi natsionalnyi universytet imeni Vasylia Stefanyka. (2025). *Osvitni prohramy zi spetsial'nosti A 2 «Doshkil'na osvita»[*Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University, Zhytomyr Ivan Franko State University, Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University, Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko, Vasyl Stefanyk Carpathian National University]. https://surli.cc/elldzx, https://surl.li/mbvxup, https://surl.lu/dqmrod, https://surl.li/agyhnv, https://surl.lu/pmzfsd [in Ukrainian].

18. Funtikova, O. O. (Ed.). (2007). *Pedahohika vyshchoi shkoly: slovnyk-dovidnyk* [Pedagogy of Higher School: Dictionary-Reference]. Zaporizhzhia: ZIDMU. [in Ukrainian].

19. Bielenka, H. V., & Polovina, O. A. (Eds.). (2015). *Pidhotovka maibutnikh vykhovateliv do roboty z ditmy doshkilnoho viku: kompetentnisnyi pidkhid* [Training future preschool educators to work with preschool children: A competence-based approach]. Kyiv: Universytet. [in Ukrainian].

20. Protsenko, A. A. (2020). Rol pedahohichnoi praktyky u formuvanni profesiinoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv fizychnoi kultury [The role of pedagogical practice in forming the professional competence of future physical education teachers]. *Innovatsiina pedahohika – Innovative Pedagogy*, 21(3), 92–96. http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2020/21/part_3/21.pdf [in Ukrainian].

21. Honcharenko, S. U. (Ed.). (2000). *Profesiina osvita. Slovnyk* [Vocational Education. Dictionary]. Kyiv. [in Ukrainian].

22. Trachuk, S., Palchuk, M., Hen Yan, & Shy Yan Tse. (2022). Skladovi profesiinoi kompetentnosti vchyteliv fizychnoi kultury Kytaiu [Components of professional competence of physical education teachers in China]. *Teoriia i metodyka fizychnoho vykhovannia i sportu – Theory and Methods of Physical Education and Sport*, 3, 59–63. [in Ukrainian].

23. Yan Khunkhao. (2023). Systemnyi pidkhid yak osnova formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv kalihrafii v KNR [A systemic approach as the basis for forming professional competence of future calligraphy teachers in China]. *Innovatsiina pedahohika – Innovative Pedagogy*, 62(2), 118–122. http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2023/62/part_2/22.pdf [in Ukrainian].

24. Chzhou, Yun. (2020). *Formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv muzychnoho mystetstva u zakladakh vyshchoi osvity KNR* [Formation of professional competence of future music teachers in Chinese higher education institutions] (PhD dissertation). Kharkiv. [in Ukrainian].

25. Shumskyi, O. L. (2025). Profesiina pidhotovka vykhovateliv dytiachykh zakladiv osvity v KNR [Training of preschool educators in China]. *Naukovi innovatsii ta peredovi tekhnolohii – Scientific Innovations and Advanced Technologies*, 1(41), 1108–1121. http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/18747/18774 [in Ukrainian].

26. Huey, Lei. (2023). Teaching Practicum: A Study Exploring StudentTeachers' Experiences during the Pandemic. *International Journal of Research in Teacher Education (IJRTE),* 14(1), 24-37. https://surl.li/kdsgjn [in English].

27. Shengnan, Zhang. (2025). Research on the Models of Teachers' Competency Characteristics. *Advances in Social Sciences*, 14 (2), 364–368. DOI: 10.12677/ass.2025.142133 URL: https://pdf.hanspub.org/ass2025142_462398505.pdf?utm_source=chatgpt.com [in English].

28. Spector, J., Michael de la Teja, Ileana. (2001). ERIC Clearinghouse on Information and Technology Syracuse NY. Competencies for Online Teaching. ERIC Digest. Competence, Competencies and Certification, 1–3. [in English].

29. Xuan, Zhou. (2023). Issues with the Development of Professional Preschool Teaching Staff in China and Developmental Strategies. *Science Insights,* 43(6), 1197-1203. https://bonoi.org/index.php/si/article/view/1237/798 [in English].

ISSN 2410-0897 (Print)
ISSN 3041-1289 (Online)

30. Wang, Wenlu, & Liu, Xinyu. (2024) Research on the Path of Cultivating Vocational Competence of Higher Vocational Pre-School Education Teacher Training Students. *Vocational Education* 职业教育, 13(1), 248-256. https://pdf.hanspub.org/ve20240100000_89591854.pdf [in English].

Авторське право ©2025 автори, всі права захищено. Автори погоджуються, що ця стаття залишається у відкритому доступі на умовах Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

Отримано редакцією 10.11.2025 р.
Прийнято редакцією 10.12.2025 р.
Опубліковано 30.12.2025 р.

УДК 378.6.013.83:351.743
DOI: 10.31376/2410-0897-2025-3-59-129-137

КРИТЕРІЇ, ПОКАЗНИКИ Й МЕТОДИКА ДІАГНОСТИКИ СФОРМОВАНОСТІ ЗДАТНОСТІ ЗАСТОСОВУВАТИ ЗАСОБИ РАДІОЕЛЕКТРОННОЇ БОРОТЬБИ КУРСАНТІВ ТА ОФІЦЕРІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Суслов Роман Володимирович
аспірант
Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка
e-mail: romansuslov78@icloud.com
ORCID ID: 0009-0006-6437-197X

За результатами проведеного дослідження обґрунтовано науково-методичні засади визначення критеріїв, показників і методики діагностики рівня сформованості здатності застосовувати засоби радіоелектронної боротьби (РЕБ) у майбутніх і діючих офіцерів Національної гвардії України (НГУ). Актуальність дослідження зумовлена трансформацією змісту професійної підготовки офіцерів у контексті сучасних воєнних дій, широким використанням технологій РЕБ і безпілотних систем. Визначено три категорії військовослужбовців, для яких необхідна спеціальна підготовка: курсанти, офіцери без тактичного рівня підготовки та офіцери тактичного рівня, які не мають практичних навичок РЕБ. Запропоновано структуру здатності до застосування засобів РЕБ (когнітивний, практичний, ціннісно-мотиваційний, аналітично-рефлексивний компоненти), критерії, показники та методи її діагностики. Розроблено методику оцінювання рівня сформованості здатності за принципом «слабкої ланки», що передбачає визначення інтегрального показника за найнижчим рівнем серед структурних компонентів. Обґрунтовано напрями педагогічної корекції підготовки залежно від результатів діагностики. Запропоновані положення можуть бути використані під час розроблення програми навчальної дисципліни «Основи організації та ведення боротьби в електромагнітному середовищі» та в системі підвищення кваліфікації офіцерського складу НГУ.

Ключові слова: *Національна гвардія України, радіоелектронна боротьба, професійна підготовка, критерії, показники, діагностика, рівні сформованості здатності.*

Постановка проблеми. Сучасний характер воєнних дій, інтенсивний розвиток радіоелектронних технологій, а також широке застосування безпілотних авіаційних комплексів і засобів дистанційного зв'язку змінюють вимоги до професійної підготовки офіцерського складу військових формувань України, зокрема Національної гвардії України (НГУ). У цих реаліях здатність організовувати і здійснювати заходи радіоелектронної боротьби (РЕБ) стає не вторинною спеціалізацією, а обов'язковою складовою інтегральної компетентності офіцера тактичного рівня.

Проблема полягає в тому, що формування компетентності застосовувати засоби РЕБ повинно охоплювати не лише майбутніх випускників вищих військових навчальних закладів (ВВНЗ), але й діючих офіцерів різних категорій, у тому числі тих, які вже мають тактичний рівень підготовки, проте не володіють практичними навичками застосування РЕБ. У практиці виявляються принаймні три категорії військовослужбовців, які потребують цілеспрямованого навчання:

майбутні офіцери (курсанти) – потребують системної фахової підготовки під час навчання у ВВНЗ, що включає теоретичні знання, практичні навички і формування рефлексивних умінь для подальшого професійного зростання;

діючі офіцери, які не мають тактичного рівня підготовки – особи, які через попередню спеціалізацію або розрив у підготовці не оволоділи базовими знаннями й навичками РЕБ; вони потребують курсів базового та прикладного спрямування для інтеграції РЕБ у службово-бойову діяльність;

діючі офіцери тактичного рівня, які не вміють застосовувати засоби РЕБ на практиці – кадрові офіцери, що мають тактичну підготовку, але не пройшли оновлених програм з РЕБ або не мали досвіду практичного застосування відповідних засобів у сучасних умовах; така група потребує інтенсивних тематичних підвищень кваліфікації та тренувань з імітацією реальних дій.

Усі три категорії військовослужбовців вимагають цілеспрямованого курсу підвищення знань і практичних умінь. З огляду на це як оптимальний навчальний модуль пропонується навчальна дисципліна «Основи організації та ведення боротьби в електромагнітному середовищі», зміст якої охоплює: основні терміни й визначення РЕБ; планування та способи застосування підрозділів радіоелектронної боротьби;